

NATIONALE ARBEIDSRAAD

**CENTRALE RAAD VOOR HET
BEDRIJFSLEVEN**

ADVIES Nr.1.693

CRB 2009-1091 DEF
CCR 10

Gemeenschappelijke Raadszitting van dinsdag 14 juli 2009

ADVIES OVER DE THEMATIEK VAN DE GROENE JOBS

2.352-1

Advies betreffende de thematiek van de groene jobs

Inhoud

1. Inbehandelingneming.....	- 2 -
2. Advies	- 5 -
2.1. Context	- 5 -
2.2. Facts & figures.....	- 7 -
2.3. Ontbrekende gegevens	- 19 -
2.4. Werkstramien	- 19 -
Bijlage : Goede praktijken	- 25 -

1. Inbehandelingneming

Op 21 oktober 2008 heeft mevrouw MILQUET, minister van Werk en Gelijke kansen, de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven en de Nationale Arbeidsraad een adviesvraag over de groene jobs voorgelegd. Deze adviesvraag luidde als volgt:

“Een van de werkgelegenheidsprioriteiten van de algemene beleidsnota heeft betrekking op de “nieuwe behoeften van de eeuw”, meer bepaald dat we “onze werkgelegenheidsstrategie moeten afstemmen op de nieuwe ecologische uitdagingen”.

De Europese Commissie, het programma van de Verenigde Naties voor het leefmilieu en de IAO beginnen stilaan de vinger te leggen op de uitdagingen en ook de mogelijkheden van deze groene jobs.

Van hun kant hebben de sociale partners reeds adviezen over de energie-efficiëntie in de woningsector en, meer onlangs, in de vervoersector uitgebracht die interessante denksporen bevatten. Ik ben echter van oordeel – en ook de Internationale Arbeidsorganisatie herinnert hieraan – dat het debat niet beperkt mag blijven tot de energiesectoren en de bedrijfstakken die verband houden met de productie van grondstoffen, de recycling en het bouwbedrijf. Immers, (eigen vertaling) "een ruimere opvatting van de groene jobs kan alle nieuwe banen omvatten in een sector waarvan de ecologische voetafdruk kleiner dan gemiddeld is en die, al is het maar op marginale wijze, bijdraagt aan de verbetering van de globale prestaties. (...) Het komt er niet zozeer op aan de bestaande jobs te vervangen door volstrekt nieuwe, groene jobs, maar wel dat de inhoud van de jobs, de manier waarop men werkt en de vaardigheden van de werknemers veranderen."¹

Als minister van Werk druk ik de wens uit dat de sociale partners nagaan welke voorwaarden gunstig zijn voor het ontwikkelen van groene jobs en zich buigen over de vraagstukken betreffende de herstructureringen (sectoren die in België zullen profiteren van/lijden onder de aanpassing aan de klimaatuitdaging en aantal betrokken arbeidsplaatsen); de nieuwe competenties die zijn vereist, en dus de behoeften inzake voortgezette opleiding (rol van de collectieve overeenkomsten en van de deelstaten, zelfs van het federale niveau); de eventuele weerslag inzake veiligheid/gezondheid (daar de nieuwe "groene werknemers" kunnen worden blootgesteld aan nieuwe risico's); gebrek aan invulling van arbeidsplaatsen in de groene circuits.

Mag ik u ook verzoeken te willen nagaan hoe de Lissabonstrategie post 2010 de groene jobs kan ondersteunen (welke samenhang met de Europese strategie voor duurzame ontwikkeling?) en of er eventueel een wijziging moet worden aangebracht in de criteria en beginselen voor de organisatie van de structurele fondsen waarvan de huidige programmatie in 2013 afloopt. Zijn de verschillende Europese actieplannen (schone en innoverende kmo's; ecotechnologie; duurzame productie en consumptie ...) coherent genoeg om groene jobs te bevorderen? Moeten andere sectoriële Belgische of Europese beleidsmaatregelen worden aangepast (staatssteun, buitenlandse handel ...)? Kan het Europees fonds voor aanpassing aan de globalisering, dat in januari 2007 werd ingesteld, op korte/middellange termijn meer belang besteden aan dat thema, en moet de desbetreffende verordening worden gewijzigd?

---

¹ OIT, « Les défis mondiaux du développement durable: Stratégies en faveur des emplois verts », Informatienota voor de Conferentie van de ministers van Arbeid en Werkgelegenheid, mei 2008.

Om uw werkzaamheden zo goed mogelijk voor te bereiden, zou samen met de NAR en de CRB in het gebouw van de adviesraden een halve studiedag aan dat veelomvattende thema kunnen worden gewijd. Eerst zou een vertegenwoordiger van de Europese Commissie uitleggen wat de bedoelingen van de Commissie zijn. Een deskundige van de OESO, van het programma van de Verenigde Naties voor het leefmilieu of van de IAO zou een algemene uiteenzetting houden en voorbeelden van goede praktijken geven. De gemeenschappen en gewesten zouden vervolgens melding maken van hun ervaring inzake groene jobs. U zou verslag uitbrengen over de werkzaamheden die de NAR en de CRB al hebben verricht. Dat alles zou kunnen uitmonden in een discussiesessie. Ik zou dan de halve studiedag afronden door te wijzen op het belang van uw werkzaamheden.

Uw bijdrage, waarover ik eind januari zou willen beschikken, zal immers zeer nuttig zijn, daar de groene jobs een prioriteit zullen zijn van het Belgische voorzitterschap van de EU in de tweede helft van 2010. Ik ben er ook van overtuigd dat uw advies weerklink zal vinden tijdens de gezamenlijke conferentie met de IAO over waardig werk en op de wereldtop over leefmilieu, energie en klimaat die volgens de regering in 2010 in Brussel georganiseerd zou kunnen worden.”

De werkzaamheden van de Raden werden op 18 december 2008 geopend met een halve studiedag, tijdens welke deskundigen inzake de kwesties m.b.t. de groene jobs aan het woord kwamen:

- het International Labour Office heeft de belangrijkste conclusies van de studie « Green Jobs: Towards Decent Work in a Sustainable, Low-Carbon World » (UNEP, ILO, IOE, ITUC) en de beleidsaanbevelingen en internationale vooruitzichten inzake de opkomende problematiek van de groene jobs voorgesteld.
- de Europese Commissie heeft een uiteenzetting gehouden over haar analyses, haar actieplannen, de uitdagingen en kansen die voor de verschillende Europese sectoren door de ontwikkeling van de groene jobs ontstaan en de mogelijkheden voor de ondersteuning van de groene jobs die de Lissabonstrategie post 2010 zou kunnen bieden.
- de drie gewesten hebben vervolgens een overzicht gegeven van de inspanningen die zij ter zake leverden.
- ten slotte hebben de sociale gesprekspartners, met name via hun ervaringen op het terrein, de belangrijkste uitdagingen met betrekking tot deze problematiek onderstreept.

De gemengde subcommissie Groene jobs werd belast met de bovengenoemde adviesvraag en is daartoe bijeengekomen op 27 januari, 16 februari, 11 maart, 7 april, 7 mei en 24 juni 2009.

Het op basis van deze bijeenkomsten opgestelde ontwerpadvies werd vervolgens voorgelegd aan de gemengde plenaire vergadering van de Raden van 14 juli 2009, die bijgevolg het onderstaande advies heeft uitgebracht.

2. Advies

2.1. Context

Vanwege de aard van de adviesvraag m.b.t. de groene jobs kadert deze problematiek meteen in de bijzondere context van de Lissabonstrategie post 2010 en van het Belgische voorzitterschap van de Europese Unie in 2010.

Ter herinnering : de zgn. "Lissabonstrategie" tekent het Europese economische beleid uit voor de periode van 2000 tot en met 2010. De doelstelling ervan, die sinds 2000 enkele wijzigingen heeft ondergaan, bestaat erin dat de Europese Unie tegen het jaar 2010 "de meest concurrerende en meest dynamische kenniseconomie van de wereld wordt, die in staat is tot duurzame economische groei met meer en betere banen en een grotere sociale samenhang, met inachtneming van het milieu".

Op dit moment is Europa volop bezig met de uitstippeling van de Lissabonstrategie na 2010, het jaar dat voor België van bijzonder belang is aangezien ons land dat jaar tijdens de tweede jaarheft ook voorzitter zal zijn van de Europese Unie.

In dit verband waren de Raden in een recent advies van oordeel dat «² het debat over de groene banen waarop op Europees niveau het initiatief werd genomen, uiteraard erg belangrijk zal zijn voor het evenwicht tussen de economische, sociale, milieu- en werkgelegenheidsaspecten van de Lissabonstrategie" en dat "het Belgische voorzitterschap moet worden aangegrepen om een diepgaand debat op gang te brengen over de manier waarop de synergieën en de positieve wisselwerking tussen de economische, sociale, milieu- en werkgelegenheidspijlers van de Lissabonstrategie op Europees niveau kunnen worden ontwikkeld ».

De Raden ondersteunen immers het idee dat de problematiek van de groene jobs integraal deel uitmaakt van de strategie die erop gericht is een koolstofarme maatschappij te ontwikkelen en, meer bepaald, van de « Lissabonstrategie post 2010 », die ernaar streeft « van de Europese Unie een meer innoverende, op kennis gebaseerde en koolstofarme economie te maken [... opdat ze] opnieuw de weg van groei, werkgelegenheid, sociale samenhang en zorg voor het milieu kan inslaan"³

---

² Bron : gemeenschappelijk advies van de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven en van de Nationale Arbeidsraad over het Belgische voorzitterschap van de Europese Unie in 2010 (1 april 2009, CRB 2009/561 DEF).

³ Bron : ibidem.

Om deze reden herinnerden ze m.n. ook aan “het belang van de bijdrage die de milieutechnologieën en de hoge milieunormen op Europees niveau kunnen leveren tot een strategie voor een sterk en evenwichtig concurrentievermogen. [Ze vroegen] dan ook dat de milieutechnologieën en eco-efficiënte innovaties beter zouden worden ondersteund”.⁴

Volgens dezelfde logica steunen de Raden, ten slotte, de Europese werkgelegenheidsstrategie, die “de lidstaten aanmoedigt een werkgelegenheidsbeleid te voeren dat inspeelt op de gezamenlijke uitdagingen die m.n. ontstaan door de globalisering van de handel, de demografische ontwikkeling en de nieuwe milieu-uitdagingen”.⁵

De Raden houden eraan meteen te bevestigen dat zij zich resoluut achter de voluntaristische benadering van de regering scharen, waarvan de bovengenoemde adviesvraag de grote krijtlijnen schetst en die erin bestaat de werkgelegenheidsstrategie aan te passen aan de nieuwe behoeften van de eeuw, waarvan de ecologische – energie-, klimaat- en milieugerelateerde – uitdagingen de meest doorslaggevende problematiek vormen. Vanuit dit oogpunt verklaren de Raden zich resoluut bereid om hun verantwoordelijkheid te nemen ten aanzien van de structurele veranderingsdynamiek van de economie en de gunstige omstandigheden voor de opkomst van de groene jobs te verkennen.

Ze zijn er zich evenwel van bewust dat het hier een beweging van historische omvang betreft, die bijgevolg van hen, maar ook van alle andere betrokken actoren, een aanzienlijke en langdurige arbeidsinspanning vergt, die op lange termijn moet evolueren. Onderhavig advies moet dan ook als een eerste stap worden gezien. Het strekt er voornamelijk toe een stand van zaken op te maken en, in het licht van die vaststelling, vervolgens een werkstramien voor de toekomst te bepalen. De Raden onderstrepen dat ze hiertoe, op hun verzoek, hebben kunnen rekenen op de nauwe medewerking van het Federaal Planbureau. In tweede instantie zullen de sociale gesprekspartners alles in het werk stellen om tegen eind november 2009 een tweede advies uit te brengen, dat de conclusies van hun debatten over de in punt 2.4.3 van onderhavig advies vermelde onderwerpen zal weergeven.

---

⁴ Bron : ibidem.

⁵ Bron : ibidem.

2.2. Facts & figures

De Raden onderstrepen dat de groene jobs een problematiek vormen die volop aan belang wint en die bijgevolg het voorwerp uitmaakt van een literatuur in volle ontwikkeling. Ze preciseren dan ook dat de hieronder verzamelde elementen afkomstig zijn van een – en dat is onvermijdelijk – onvolledige en niet-exhaustieve reeks studies en referentiedocumenten.

Rekening houdend met deze premisse stellen de Raden vast dat “groene job”, een multisectorieel concept, een vaag begrip blijft; voorts merken ze op dat er in de literatuur verschillende definities en benaderingen van het begrip groene job bestaan:

- De Oeso en Eurostat (wat de milieu-activiteiten betreft) hanteren de volgende definitie : «*The environmental goods and service industry consists of activities which produce goods and services to measure, prevent, limit, minimise or correct environmental damage to water, air and soil, as well as problems related to waste, noise and ecosystems. This includes cleaner technologies, products and services that reduce environmental risk and minimize pollution and resource use.*”
- Volgens de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO)⁶ zijn belangrijke elementen om te bepalen of een job als groen kan worden bestempeld : de inhoud van de jobs, de manier van werken, de sociale dialoog, de arbeidsomstandigheden, de vaardigheden van de werknemers die in dienst zijn enz.. Niettemin gaat het begrip groene job, door de aandacht die wordt besteed aan deze elementen van sociale aard, dichter aanleunen bij het begrip duurzame job en kan hiermee bijgevolg niet volledig de essentie ervan worden gevat. De ILO⁷, van haar kant, definieert het begrip groene jobs als een concept “*dat alle nieuwe arbeidsplaatsen omvat in een sector waarvan de ecologische voetafdruk kleiner is dan gemiddeld en die bijdraagt tot de verbetering van de globale prestaties, al is het maar op marginale wijze. Voorts zal het er vooral op aankomen dat de inhoud van de jobs, de wijze waarop men werkt en de vaardigheden van de werknemers veranderen, eerder dan de bestaande jobs te vervangen door volstrekt andere groene jobs.*” (vertaling)⁸
- In haar adviesvraag van 21 oktober 2008 treedt minister MILQUET de manier waarop de ILO de bovengenoemde groene jobs definieert bij.

---

⁶ Bron : ILO, Les défis mondiaux du développement durable : stratégies en faveur des emplois verts, informatienota voor de conferentie van de Ministers van Arbeid en Werkgelegenheid van 11 tot 13 mei 2008 te Niigata (Japan).

⁷ Bron : ibidem.

⁸ Bron : ibidem.

2.2.1. Op mondiaal niveau

Volgens de Internationale Arbeidsorganisatie zouden op dit moment wereldwijd 100 miljoen groene banen⁹ worden geteld. De onmiskenbare noodzaak om het klimaat- en milieubeleid voort te zetten, uit te breiden en te intensifiëren, houdt dan ook logischerwijze een groot potentieel van jobcreaties in; de geraadpleegde studies gewagen in dit verband zonder verpinken van miljoenen nieuwe arbeidsplaatsen wereldwijd.

Er moet echter worden genoteerd dat deze beleidsmaatregelen en de oorzaken die er aan ten grondslag liggen nu en in de toekomst ook de oorzaak (zullen) zijn van het schrappen van een niet te verwaarlozen aantal arbeidsplaatsen, meer bepaald in sectoren als de productie van elektriciteit, de landbouw en het toerisme. Voorts onderstrepen de auteurs van de geraadpleegde studies het feit dat de arbeidsplaatsen die de beleidsmaatregelen ter bestrijding van de opwarming van de aarde nu en morgen (zullen) opleveren, weleens ten dele “onaangename, gevaarlijke en moeilijke” jobs zouden kunnen zijn, m.n. in bedrijfstakken als de landbouw en de recyclage.¹⁰

Volstrekt algemeen gesproken is het dan ook duidelijk van belang de verwachte impact van een verkleining van de ecologische voetafdruk op de werkgelegenheid te beschouwen als een positief saldo van vernietigingen en creaties van arbeidsplaatsen, aangezien de opkomst van een milieuvriendelijker productie- en handelssysteem voor de werkgelegenheid weliswaar beloften, maar ook risico's inhoudt. Dit positieve saldo zou voorts worden verklaard door het feit dat een bedrag dat wordt geïnvesteerd in de groene jobs meer arbeidsplaatsen oplevert dan hetzelfde bedrag dat wordt geïnvesteerd in traditionele jobs.¹¹

De sectoren waar de groene jobs zich op mondiaal niveau zullen concentreren, zullen waarschijnlijk de volgende zijn: het leveren van energie, met inbegrip van hernieuwbare energie, de sector gebouwen en openbare werken, voornamelijk via de verbetering van de energie-efficiëntie ervan, de milieudiensten, het transport, de landbouw en de bosbouw, met name wegens een toegenomen gebruik van biomassa, de zware industrietakken die vanuit ecologisch oogpunt worden gemoderniseerd, de takken van de recyclage en het hergebruik, de visserij enz.¹²

---

⁹ Bron: ibidem.

¹⁰ Bron: studie van de UNEP, ILO, IOE, ITUC getiteld “Green jobs: towards decent work in a sustainable low-carbon world”.

¹¹ Bron : ibidem.

¹² Bron : ibidem.

Volgens de Internationale Arbeidsorganisatie¹³ zal de markt van de ecologische producten en diensten tegen het jaar 2020 allicht verdubbelen en uitkomen op 2.740 miljard dollar (tegenover 1.370 miljard in 2006). In dit verband kunnen nog enkele nauwkeurigere cijferingen worden vermeld. De hernieuwbare energiebronnen, die tot op heden (ramingen voor 2006) 2,3 miljoen werknemers werk verschaffen, zouden tegen het jaar 2030 zo'n 20 miljoen mensen aan het werk helpen, van wie 2,1 miljoen in de tak van de windenergie, 6,3 miljoen in de tak van de thermische zonne-energie en 12 miljoen in de landbouw en in de industrieën die te maken hebben met biobrandstoffen. De verbetering van de energieprestaties van de gebouwen zou in de toekomst (tijdshorizon niet bepaald) zo'n 2 tot 3,5 miljoen bijkomende arbeidsplaatsen opleveren in het bouwbedrijf, dat in 2006 zo'n 111 miljoen werknemers telde. Blijkbaar is er nauwelijks een becijferde raming beschikbaar voor de sector van het afvalbeheer, maar de stijging van de prijzen van de grondstoffen en van de basisproducten zal normaal gezien de werkgelegenheid in de takken recyclage en hergebruik spectaculair doen toenemen.¹⁴

2.2.2. Op Europees niveau

Stand van zaken

Volgens Ernst&Young¹⁵ zijn de gegevens over de milieu-industrieën in de Europese Unie niet erg recent¹⁶, ze blijven ook onvolledig wat de meeste sectoren betreft.

In constante prijzen is het aandeel van de milieu-industrieën in de EU-15 van 1999 tot 2004 met 7% toegenomen. Weliswaar waren de groeicijfers van de meeste eco-industriële markten de afgelopen jaren aanzienlijk, maar toch moet een onderscheid worden gemaakt tussen traditionele markten, waaronder de watervoorziening of de inzameling van afval die, onder de impuls van een vraag naar essentiële behoeften, steeds meer tot wasdom komen, en recente markten, die voornamelijk berusten op de investeringbehoeften die voortvloeien uit nieuwe milieubeleidsmaatregelen en nieuwe wettelijke randvoorwaarden.¹⁷

---

¹³ Bron: ibdem.

¹⁴ Bron: ibidem.

¹⁵ Bron: studie Ernst & Young getiteld: "Eco-industry, its size, employment, perspectives and barriers to growth in an enlarged EU".

¹⁶ Ernst & Young neemt de definitie van de OESO over, volgens welke de milieu-industrieën (eco-industrieën) de activiteiten zijn "which produce goods and services to measure, prevent, limit, minimize or correct environmental damage to water, air and soil, as well as problems related tot waste, noise and eco-systems. This includes technologies, products and services that reduce environmental risk and minimize pollution and resources."

¹⁷ Bron: studie van Ernst & Young getiteld: "Eco-industry, its size, employment, perspectives and barriers to growth in an enlarged EU".

In Europa waren de investeringen in durfkapitaal in de zgn. schone technologieën in 2007 goed voor 1,4 miljard, tegenover 0,3 miljard in 2003. Ter vergelijking: in de Verenigde Staten bedragen deze cijfers respectievelijk 4 miljard euro en 0,9 miljard euro.¹⁸

Op dit moment wordt het economische belang van de milieu-industrieën in het Europa van de 25 door Ernst & Young geraamd op ca. 227 miljard euro, d.i. 2,3 % van het Europese bbp, waarvan 214 miljard euro voor de EU-15. Het economische belang van de milieu-industrieën in 2004 kan als volgt worden uitgesplitst: 144,9 miljard euro voor het beheer van de vervuiling, d.i. 64% van de totale omzet, en 81,8 miljard euro voor het beheer van de hulpbronnen, d.i. 36% van de totale omzet. De omzet van de eco-industrieën per inwoner is in elk land verschillend; het varieert van 69 euro voor Litouwen tot 1.635 euro voor Denemarken.¹⁹

Frankrijk en Duitsland waren samen goed voor zo'n 49% van de totale markt van de milieu-industrieën in 2004. Engeland, Italië en Nederland stonden samen in voor 24% van de totale uitgaven van de EU. De 10 nieuwe lidstaten zijn goed voor slechts 5,7% van de totale EU-uitgaven, waarvan Polen alleen al de helft voor zijn rekening neemt.²⁰

Vanuit het oogpunt van de internationale handel wordt de uitvoer van de milieu-industrieën van de EU-25 geraamd op 13 miljard euro en de invoer op 11,1 miljard euro. Bijna 60% van deze handelsstromen doet zich voor binnen de grenzen van de EU-25²¹. De drie belangrijkste nationale markten, t.w. Duitsland, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk, zijn alle drie netto-uitvoerders van goederen en diensten uit de milieu-industrie. Deze drie landen zijn samen goed voor een totaal van 55% van de eco-industriële handel van de Unie²².

De Europese ondernemingen van de milieu-industrie zijn koplopers in een aantal markten waaronder het afvalbeheer, het beheer van water en gebruikt water en de productie van hernieuwbare energie. De Europese eco-industrie is dus zowel op traditionele markten als het water- en afvalbeheer als op opkomende marktniches zoals de eco-bouw en de hernieuwbare energiebronnen aanwezig²³.

---

¹⁸ Bron: presentatie door de heer Alexis Gazzo (Ernst & Young) van de studie van Ernst & Young getiteld "Eco-industry, its size, employment, perspectives and barriers to growth in an enlarged EU" aan de gemengde subcommissie Groene jobs op 11 maart 2009.

¹⁹ Bron : studie van Ernst & Young getiteld: "Eco-industry, its size, employment, perspectives and barriers to growth in an enlarged EU".

²⁰ Bron: ibidem.

²¹ Cijfers overgenomen uit de bovenvermelde studie van Ernst & Young.

²² Bron : ibidem.

²³ Bron : ibidem.

De structuur van de Europese eco-industrieën, die internationale groepen maar ook tal van kmo's omvatten, wordt dus gekenmerkt door een grote verscheidenheid. Wegens een aantal overnames die werden verricht door grote groepen die zijn gespecialiseerd in energie, het beheer van infrastructuur en van uitrustingen van openbaar nut, bouw en elektronica, kent de sector van de eco-industrieën een toenemende concentratie. Afgaande op de toename van deze fusiestrategieën zal dit verschijnsel in de toekomst waarschijnlijk nog toenemen, om de betrokken groepen in staat te stellen een kritieke omvang te bereiken op het vlak van zowel onderzoek en ontwikkeling als de uitbreiding van de markten²⁴.

Volgens Ernst & Young is de rechtstreekse en onrechtstreekse werkgelegenheid die door de milieu-industrie wordt gecreëerd goed voor ongeveer 3,4 miljoen voltijdequivalenten, wat neerkomt op 1,7% van de totale Europese werkgelegenheid. Van deze 3,4 miljoen banen hebben er ongeveer 2,3 miljoen betrekking op de activiteiten die verband houden met het beheer van de vervuiling – voornamelijk gebruikt water en vaste afvalstoffen – en ongeveer 1 miljoen op de activiteiten inzake beheer van natuurlijke hulpbronnen. Volgens de ramingen van de Europese Commissie zouden de rechtstreekse arbeidsplaatsen in de sector van de milieugerelateerde goederen en diensten eerder schommelen tussen 1 en 1,5% van de totale werkgelegenheid in de meeste landen van de OESO en tussen 0,4 en 0,3% in de Europese Unie²⁵.

Vooruitzichten

Zo te zien blijft de investeringsstroom in de sector van de eco-industrie ondanks de huidige crisis aanzienlijk en blijven de toekomstvooruitzichten voor de markt van de eco-industrieën in de meeste gevallen gunstig, vooral dan op de nieuwe en opkomende markten waaronder de hernieuwbare energiebronnen en de ecobouw, die een aanzienlijk groeipotentieel hebben²⁶.

In dit verband meent Ernst&Young dat de nieuwe lidstaten aanzienlijke en beloftevolle markten vormen, die de vraag naar de betrokken goederen en diensten fors zullen ondersteunen omdat deze landen geleidelijk het communautaire acquis moeten implementeren en hierbij financieel door de Europese fondsen worden ondersteund. De beloftevolle groeimarkten die in dit opzicht al werden geïdentificeerd houden met name verband met de randvoorwaarden die door de beleidsdoelstellingen en de wettelijke bepalingen op nationaal en Europees niveau worden opgelegd: criteria inzake waterkwaliteit, het percentage elektriciteit dat op basis van hernieuwbare bronnen moet worden geproduceerd enz. Een andere beloftevolle groeimarkt houdt verband met de technologieën die worden ontwikkeld naar aanleiding van de opkomst van nieuwe marktsegmenten en nieuwe oplossingen: de renovatie van oude industriële sites, de opvolging van nieuwe vervuilende stoffen, de externalisering van toezichtprocedures enz.²⁷.

---

²⁴ Bron : ibidem.

²⁵ Bron : ibidem.

²⁶ Bron: Presentatie door de heer Alexis Gazzo (Ernst & Young) van de studie van Ernst & Young getiteld "Eco-industry, its size, employment, perspectives and barriers to growth in an enlarged EU " aan de gemengde subcommissie Groene jobs op 11 maart 2009.

²⁷ Bron: studie van Ernst & Young getiteld "Eco-industry, its size, employment, perspectives and barriers to growth in an enlarged EU ", 2006.

De Europese Commissie is van oordeel dat de klimaatverandering en de milieubeleidsmaatregelen onvermijdelijk zullen leiden tot een verandering in de structuur van de toekomstige arbeidsmarkt. Ze raamt het aantal groene jobs die tegen het jaar 2020 moeten worden gecreëerd in de sectoren van de hernieuwbare energie en van het beheer van gebruikt water op 2 miljoen. Volgens sommige analisten zal de strijd die wordt geleverd om de CO₂-emissies terug te dringen, leiden tot een algehele groei van het werkgelegenheidsvolume van 1,5% door middel van een interne en intersectoriële herverdeling²⁸.

Volgens het studie bureau Syndex²⁹ lijken in dit verband een aantal tendensen aan de oppervlakte te komen:

- De werkgelegenheid in de *energie-intensieve industrieën* zal allicht gebukt gaan onder de klimaatbeleidsmaatregelen, hoofdzakelijk wegens een verlies aan concurrentievermogen dat verband houdt met de invoer van producten uit landen die niet aan dezelfde milieuraandvoorwaarden moeten voldoen. De omvang van dit werkgelegenheidsverlies zou evenwel afhangen van het belang dat wordt gehecht aan onderzoek en ontwikkeling.
- Ondanks een zeker risico voor de automobielsector en de tak van het vrachtverkeer over de weg zou de *transportsector* een aanzienlijk potentieel aan groene jobs hebben in de verschillende vervoersmodi die als alternatief voor het wegvervoer fungeren.
- De sector *gebouwen en woningen* bevat eveneens een groot potentieel op het vlak van groene jobs³⁰, die overigens niet kunnen worden gedelokaliseerd; om dit potentieel te concretiseren, is echter ook een belangrijke inspanning vereist vanuit het dubbele oogpunt van innovatie en opleiding van de arbeidskrachten op het vlak van duurzaamheid. Het studie bureau Syndex heeft een raming gemaakt van de impact op de werkgelegenheid van de investeringen voor de renovatie van woningen om te komen tot een energieverbruik van 50 kWh/m² (factor 4; emissies – 75%): voor de meeste landen van het Europa van de 25 zal, indien de doelstellingen van factor 4 tegen 2030 en 2050 worden bereikt, de opgeleverde werkgelegenheid, naar gelang van de ramingsmethode en van het land, resp. 5.600 tot 239.370 VTE/jaar³¹ en 5.800 tot 130.625 VTE/jaar bedragen³².

---

²⁸ Bron: European Commission – DG Employment, Social Affairs and Equal Opportunities, The employment dimension of the EU's climate change and energy policy and the transition to a safe and sustainable low-carbon economy. Orientation note for a general discussion (EMCO/21/250608/EN).

²⁹ Bron: studie van SYNDEX/CES/ISTAS/SDA/Wuppertal Institute getiteld « Changement climatique et emploi. Impact sur l'emploi du changement climatique et des mesures de réduction des émissions de CO₂ dans l'Union européenne à 25 à l'horizon 2030 » + hoorzitting met de heren Alain Mestre en Christian Duchesne van het studie bureau SYNDEX dd. 9 oktober 2007 in de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven.

³⁰ Zo heeft bv. de "Alliantie voor Werkgelegenheid en Leefmilieu" in Duitsland de creatie van 85.000 manjaren (d.w.z. 25.000 arbeidsplaatsen) in 2004 mogelijk gemaakt. Bron: Advies ter aanvulling van het advies van 21 december 2005 inzake de energie-efficiëntie in de woningsector in België (CRB 2006-422 DEF van 19 april 2006).

³¹ VTE= voltijdequivalent.

³² Uit een analyse van de cijfers blijkt dat de meeste banen worden gecreëerd tegen het jaar 2030, en minder banen tegen het jaar 2050.

- De Europese *ijzer- en staalnijverheid* zal allicht een verlies van 80.000 arbeidsplaatsen laten optekenen. De omvang van dit banenverlies zou echter ook hier afhangen van het belang dat wordt gehecht aan onderzoek en ontwikkeling en aan investeringen in innoverende eenheden. Indien dergelijke inspanningen worden geleverd, zouden volgens sommige bronnen 50.000 arbeidsplaatsen kunnen worden gered.
- De verbetering van de energie-efficiëntie zou in de *elektriciteitssector* kunnen leiden tot banenverlies, maar de exploitatie- en onderhoudsactiviteiten in de sector van de hernieuwbare energiebronnen, enerzijds en de energiediensten, anderzijds, zullen daarentegen allicht nieuwe groene banen opleveren. Deze dubbele vaststelling brengt de problematiek van de mobiliteit van de arbeidskrachten binnen de sectoren aan de orde.
- In de *gassector* zal de werkgelegenheid allicht toenemen, maar in de *kernenergiesector* en in de *steenkoolsector* zal ze teruglopen. De omvang van deze inkrimping van de werkgelegenheid in de steenkoolsector zal evenwel in hoge mate afhangen van de meer of minder snelle ontwikkeling van de technologie inzake afvangst en opslag van koolstof (CCS).
- Aanpassingsmaatregelen zouden ook enorme gevolgen kunnen hebben voor de werkgelegenheid. Zo zal bv. een bijkomende bescherming van de kustlijnen in sommige regio's noodzakelijk zijn om de effecten van de stijging van het zeewaterpeil te temperen. Het is evident dat dergelijke ondernemingen de economische activiteit en de werkgelegenheid beïnvloeden. Zo kan een toename van de vraag naar werknemers in het bouwbedrijf en naar burgerlijke ingenieurs worden verwacht. Het kapitaal dat wordt geïnvesteerd in aanpassingsmaatregelen zal evenwel niet voor andere doelstellingen beschikbaar zijn, wat eveneens een impact zal hebben op de economische activiteit en de werkgelegenheid. Bijgevolg is de nettowinst op het vlak van de werkgelegenheid dubbelzinnig. Wat de verzekeringssector betreft, kan een klimaatverandering leiden tot een toename van de vraag naar verzekeringsproducten. Anderzijds zouden de verzekeraars op het toegenomen risico kunnen reageren door de premies te verhogen en contracten voor te stellen die gepaard gaan met strengere voorwaarden.

De Europese Commissie is van oordeel dat het potentieel van groene jobs in de sector van de milieugerelateerde goederen en diensten op dit moment niet ten volle wordt benut, wat voornamelijk te maken heeft met de kostprijs ervan: doordat de niet-duurzame praktijken vanuit een kortetermijnvisie rendabeler blijven, blijven de aandeelhouders en de financiële markten zich hevig verzetten tegen investeringen in duurzame activiteiten die groene jobs opleveren en is het dan ook niet gemakkelijk deze weerstand te overwinnen³³.

Een andere uiterst belangrijke uitdaging is de onderlinge uitwisselbaarheid van de arbeidsplaatsen, die op haar beurt van de opleiding van de arbeidskrachten een centraal vraagstuk maakt³⁴.

---

³³ Bron : European Commission – DG Employment, Social Affairs and Equal Opportunities, The employment dimension of the EU's climate change and energy policy and the transition to a safe and sustainable low-carbon economy. Orientation note for a general discussion (EMCO/21/250608/EN).

³⁴ Bron : ibidem.

In een recente mededeling³⁵ onderstreept de Europese Commissie het mogelijk aanzienlijke potentieel van een verdere vergroening van de economie voor de werkgelegenheid, meer bepaald wat de activiteiten betreft die verband houden met energie, water- en afvalverwerking, bouw, transport, industrie, landbouw en bosbouw. Nog steeds volgens de Europese Commissie zullen de investeringen die worden uitgevoerd om de negatieve effecten van de klimaatverandering te bestrijden, de gelegenheid zijn om nieuwe markten en jobmogelijkheden te doen ontstaan, meer bepaald in de sectoren van de milieudiensten, de groene technologieën, de hernieuwbare energiebronnen, de recycling, de stedelijke en landelijke renovatie, het natuurbehoud en de vrijwaring van het grondgebied. Sommige arbeidsplaatsen zullen een gedaanteverwisseling ondergaan en ook een andere richting uitgaan, waardoor van de werknemers specifieke vaardigheden en werkmethoden zullen worden gevraagd. Dit zal specifieke beleidsmaatregelen inzake opleiding vergen, om te vermijden dat werknemers gaan afhaken of een gebrek aan competenties zullen vertonen, waardoor groene investeringen nutteloos zouden worden.

Het DG Ondernemingen en Industrie van de Europese Commissie heeft opdracht gegeven voor een studie getiteld "Study on the Competitiveness of the EU Eco-Industry". Het eindrapport van deze studie, die wordt gecoördineerd door Idea Consult³⁶, zal in augustus 2009 worden gepubliceerd.

2.2.3. Op nationaal niveau

Het Federaal Planbureau (FPB)

Volgens de resultaten van de milieurekeningen voor België die worden bestudeerd door het Federaal Planbureau (FPB)³⁷, komen de nationale uitgaven inzake milieubescherming voornamelijk op rekening van de ondernemingen (63%) en vervolgens van de overheid (20%) en van de gezinnen (17%). De financiering van deze uitgaven wordt in bijna dezelfde verhoudingen door de drie actoren ten laste genomen (resp. 63%, 15% en 22%).

Uitgedrukt in percenten van het bbp³⁸ geven de Belgische ondernemingen 0,53% van het bbp uit voor de bescherming van het leefmilieu, wat meer is dan het Europese gemiddelde, dat 0,44% van het bbp bedraagt, en dan Nederland (0,41% van het bbp).

---

³⁵ Bron : European Commission: "New Skills for New Jobs. Anticipating and matching labour market and skills needs". Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, adopted on 16 December 2008. Beschikbaar via de link: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=568&langId=en>. Uittreksels uit de bladzijden 14 tot 17.

³⁶ IDEA Consult is een onafhankelijk adviesbureau dat gespecialiseerd is in economische analyses en strategisch advies aan ondernemingen en overheden. IDEA Consult werkt voornamelijk in de volgende strategische domeinen: het concurrentievermogen; omgaan met regulering en innovatie; de ontwikkeling van de steden en regio's; de arbeidsmarkt en het sociaaleconomische beleid; de vastgoedsector en de stedelijke ontwikkeling.

³⁷ In : FPB, *Résultats des comptes environnementaux pour la Belgique*. Bron: Environmental Protection Expenditure Accounts (EPEA) 1997-2004.

³⁸ Bron : Eurostat, Environmental accounts, Data, Environmental protection expenditure in Europe – indicators.

Voor 2004 bedroeg het aandeel van de gezinsbestedingen voor milieubescherming in hun verbruik 0,61%. Voor de overheid bedroeg dit percentage 1,22%. De investeringen van de overheid in de bescherming van het leefmilieu waren goed voor 7,10% van de totale overheidsinvesteringen. De investeringen van de ondernemingen in milieubescherming waren goed voor 1,54% van hun totale investeringen. Genoteerd moet worden dat het aandeel van de uitgaven voor milieubescherming in de economie van 1997 tot 2004 lichtjes is gegroeid.

Als we alle actoren samen beschouwen, werden de uitgaven inzake milieubescherming voornamelijk besteed aan afval (66,3%) en aan water (20,6%). Lucht en biodiversiteit waren goed voor slechts resp. 2,5% en 2,6% van de uitgaven. Het grootste deel van de investeringen was bestemd voor water (55,6%) en vervolgens voor afval (26,8%), gevolgd door lucht (12,9%) en de biodiversiteit (1,6%)³⁹.

Tussen 1995 en 2005 steeg het aantal banen in de Belgische milieu-industrie van 55.000 tot 77.000, waardoor het aandeel van de milieu-industrie in de totale werkgelegenheid toenam van 1,5% tot 2%. Tijdens diezelfde periode fluctueerde het aandeel van de omzet van de milieu-industrie in de totale Belgische output tussen 2,2% en 2,5%. Meer dan de helft van de omzet van de Belgische milieu-industrie werd gerealiseerd in bedrijven met minstens 100 werknemers. Het aandeel van deze grote ondernemingen daalde wel van 64% in 1995 naar 56% in 2005, terwijl het aandeel van de kleine bedrijven (met minder dan 10 werknemers) tijdens dezelfde periode steeg van 6% naar 10%. Ongeveer de helft van de omzet van de milieu-industrie en een derde van haar werkgelegenheid werd gerealiseerd door ondernemingen die actief zijn in het afvaldomein⁴⁰.

---

³⁹ Bron : Presentatie door de heer Guy Vandille (deskundige bij het FPB) van de milieurekeningen voor België aan de gemengde subcommissie Groene jobs op 13 maart 2009.

⁴⁰ Bron : Federaal Planbureau, The Belgian Environment Industry 1995-2005, WP 7-09, juni 2009.

In zijn sectoriële resultaten van de simulaties van de impact van het Energie- en Klimaatpakket van de Europese Commissie tegen het jaar 2020 heeft het Federaal Planbureau deze impact berekend in percenten van het bbp en in werkgelegenheidsvolume, volgens vier opties voor de bestemming van de overheidsinkomsten die afkomstig zijn van de openbare verkoop van CO₂- emissiequota: -0,45% van het bbp en -16.450 arbeidsplaatsen (of -0,35%) indien de inkomsten geen bestemming krijgen; -0,33% van het bbp en -12.010 banen (of -0,26%) in geval van gedeeltelijke herbestemming van de inkomsten voor investeringen in gebouwen en infrastructuur; -0,07% van het bbp en creatie van 20.770 banen (d.i. 0,45%) in geval van gemengde herbestemming van de inkomsten voor investeringen in gebouwen en infrastructuur, enerzijds en voor de verlaging van de werkgeversbijdragen, anderzijds; -0,07% van het bbp en creatie van 25.290 arbeidsplaatsen (d.i. 0,55%) in geval van volledige herbestemming van de inkomsten voor de verlaging van de werkgeversbijdragen⁴¹.

De sectoren worden door deze 4 opties op een verschillende manier getroffen. In termen van werkgelegenheid wordt enkel de energiesector ongunstig getroffen (-0,40%) in geval van totale herbestemming van de inkomsten voor de verlaging van de werkgeversbijdrage in vergelijking met het referentiescenario. De andere sectoren zien hun werkgelegenheid met 0,05 tot 1,21% toenemen in vergelijking met het referentiescenario⁴².

Het Internationaal Energie-Agentschap (IEA)

Volgens het IEA heeft België van 1990 tot 2006 gemiddeld minder dan 0,001% van het bbp besteed aan O&O inzake hernieuwbare energie, waarmee ons land aan het staartje van het wereldwijde peloton bengelt; de best presterende landen ter zake zijn Zwitserland (bijna 0,014% van het bbp) en Denemarken (meer dan 0,012%)⁴³.

---

⁴¹ Bron: presentatie door de heer Francis Bossier (deskundige bij het FPB) van de sectoriële resultaten van de simulaties van de impact van het Energie- en Klimaatpakket van de Europese Unie aan de gemengde subcommissie Groene jobs op 13 maart 2009.

⁴² Bron: ibidem.

⁴³ Bron: IEA, 2008, Deploying Renewables: Principles for Effective Policies.

De Centrale Raad voor het Bedrijfsleven

In zijn advies van 19 april 2006 ter aanvulling van het advies van 21 december 2005 inzake de energie-efficiëntie in de woningsector in België⁴⁴ stelde de CRB vast dat in de woningsector in België een groot potentieel aan groene jobs bestaat. Deze vaststelling is met name op de volgende informatie-elementen gebaseerd:

- het Vlaamse actieplan “REG huishoudens” is erop gericht de CO₂-uitstoot van de huishoudens te verminderen door middel van verschillende maatregelen. Dit plan zou het mogelijk moeten maken tegen het jaar 2010 44.650 arbeidsplaatsen te creëren, meer bepaald in de takken installatie, productie, verhandeling en distributie van goederen en diensten met betrekking tot de vermindering van het energieverbruik;
- de vervanging van oude verwarmingsketels door lagetemperatuurketels of condensatieketels⁴⁵;
- in de veronderstelling dat de vervanging van een oude verwarmingsketel twee mandagen vergt, dat een manjaar⁴⁶ 200 mandagen telt en dat men de uitbreiding van de markt van verwarmingsketels raamt op 10.000 nieuwe apparaten, dan kan de vervanging van 10.000 oude verwarmingsketels door lagetemperatuurketels of condensatieketels 100 manjaren werk opleveren (d.w.z. werk geven aan 100 personen gedurende een jaar);
- de thermische renovatie van de gebouwenmantel van de helft van het woningenbestand in België gedurende een periode van 20 jaar;
- als men uitgaat van het principe dat het renovatiepotentieel 2,5% per jaar bedraagt (m.a.w. indien op jaarbasis 107.500 woningen het voorwerp kunnen uitmaken van een thermische renovatie⁴⁷), dan kan men bevestigen dat de thermische renovatie van de helft van de Belgische woningen (ongeveer de helft van 4,3 miljoen woningen) 14.600 manjaren werk kan opleveren, nl. 13.000 voor de plaatsing en 1.600 voor de vervaardiging.
- de vervanging van alle enkele beglazing die nog aanwezig is in de Belgische woningen door dubbele beglazing⁴⁸.

---

⁴⁴ Bron: document CRB 2006-422 DEF van 19 april 2006.

⁴⁵ Bron: Francis HANSENS, voorzitter van de afdeling Vloerketels van de Gasgemeenschap en lid van de beheerscommissie Optimaz.

⁴⁶ Een manjaar is de werkgelegenheid uitgedrukt in voltijdequivalenten die een activiteit gedurende een jaar meebrengt. Voorbeeld: als de bouw van een kantoor werk verschaft aan 20 personen gedurende 2 jaar, dan scheidt de bouw van dat kantoor 40 manjaren werk.

⁴⁷ Onder “thermische renovatie” (ook “na-isolatie” genoemd) verstaat men de verbetering (= de verhoging) van de thermische weerstand van alle onderdelen van de gebouwenmantel (dak, muren, vloeren en vensters) om aldus de uitwisseling van warmte met de buitenomgeving te verminderen. De extra isolatie houdt de warmte gedurende de winter binnen en gedurende de zomer buiten. Bron: Lutgarde Neirinckx, voorzitter van de CIR (Conseil d’Isolation-Isolatieraad).

⁴⁸ Bron: Georges DEVENT, adviseur bij het Belgisch Verbond van de Glasindustrie.

Indien we veronderstellen dat :

- België iets meer dan 4 miljoen woningen telt, waarvan ongeveer 30% is uitgerust met enkele beglazing, of concreter gesteld, dat België nog 1,2 miljoen woningen telt met enkele beglazing waarvan de gemiddelde glaspartij per woning 20 m² bedraagt;
- de vervanging van enkele beglazing door dubbele beglazing in 10% van de gevallen tot stand komt door de bestaande vensters aan te passen en in 90% van de gevallen door nieuwe vensters te plaatsen;
- een persoon per dag 15m² dubbele beglazing kan produceren;
- een manjaar 200 mandagen telt;
- een werkweek 40 werkuren telt;
- een persoon op 1 uur 2,5m² isolerend glas in een nieuw venster kan plaatsen en dat een persoon ieder uur 0,4 m² venster kan vervangen;

dan kunnen we stellen dat:

- via de fabricage van dubbele beglazing 8.000 manjaren werk kan worden gecreëerd (d.i. 1,6 miljoen mandagen);
- de plaatsing van nieuwe vensters 5.500 manjaren oplevert (d.i. 1,1 miljoen mandagen);
- de plaatsing door aanpassing van de bestaande vensters 2.500 manjaren oplevert (d.i. 500.000 mandagen);
- de vervanging van de vensters (d.w.z. het wegnemen van de oude vensters en de plaatsing van nieuwe, wat in 90% van de gevallen gebeurt) meer dan 3.750 manjaren oplevert (d.i. 750.000 mandagen).”

2.3. Ontbrekende gegevens

Voor België bestaat geen volledige en up-to-date gehouden kwantitatieve stand van zaken van de bedrijfstakken die werkgelegenheid scheppen en een milieugerelateerde meerwaarde hebben, en die bovendien het regionale concurrentievermogen vrijwaren.

De oorzaak hiervan is dat het voor de instanties (bv. Eurostat, de OESO, de ADSEI⁴⁹, de NBB, het FPB enz.) met de weinige cijfergegevens waarover ze nu beschikken onmogelijk is in België de “groene jobs” te kwantificeren op het vlak van arbeidsplaatsen, competentiebehoeften, investeringsbehoeften, subsidiebehoeften enz. Aan de hand van die gegevens kan evenmin een nauwkeurig idee worden gegeven van de ontwikkeling van de groene jobs in de tijd. Ze zijn niet erg recent en zijn voor de meeste sectoren onvolledig.

2.4. Werkstramien

De Raden schetsen hieronder een aantal richtsnoeren en punten die ze in het kader van de komende werkzaamheden inzake de groene jobs wensen te bespreken.

2.4.1. Prioritaire hoofdlijnen voor de reflectie

Hoewel de bestaande definities van het begrip groene jobs sterk uiteenlopen (cf. supra), maken ze volgens de Raden niettemin duidelijk dat de verschillende manieren waarop het begrip in kwestie wordt begrepen zich op de keper beschouwd rond twee krachtlijnen groeperen.

- Een eerste krachtlijn maakt een onderscheid tussen de groene jobs op basis van de aard ervan. Deze krachtlijn stelt een strikte definitie, die arbeidsplaatsen pas als groen beschouwt als ze verbonden zijn aan de sectoren waarvan de hoofdactiviteit tot doel heeft het leefmilieu te beschermen of te verbeteren, tegenover een brede definitie, die alle arbeidsplaatsen als groen beschouwt wanneer ze bijdragen tot een verkleining van de ecologische voetafdruk van een sector, ongeacht de aard van de activiteiten die in die sector worden uitgeoefend.
- Een tweede krachtlijn maakt een onderscheid tussen de groene jobs op basis van de reikwijdte van de onderkende milieu-uitdagingen. Deze krachtlijn groepeert enerzijds de jobs die als groen kunnen worden beschouwd omdat ze ertoe bijdragen dat de grote wereldwijde uitdagingen, waaronder het klimaat, de energie en de verarming van de biodiversiteit, worden aangegaan en, anderzijds, de jobs die als groen kunnen worden beschouwd omdat ze, ongeacht de betrokken sector, tot doel hebben aan alle milieubekommelingen tegemoet te komen, met inbegrip van de hernieuwbare energiebronnen, de nieuwe ecologische materialen, de valorisatie van afvalstoffen enz.

---

⁴⁹ ADSEI = algemene directie Statistiek en Economische informatie (het voormalige NIS).

Van hun kant nemen de Raden zich voor hun reflectie in de toekomst te concentreren in twee richtingen, zonder de SWOT-analyse af te wachten waarvoor zij hieronder een warm pleidooi houden:

- Enerzijds zijn de Raden voornemens hun werkzaamheden te richten op de economische mogelijkheden die de klimaatcrisis en de milieucrisis in een context van recessie bieden om met name de activiteit opnieuw op gang te brengen en de energiebevoorrading van het land te waarborgen. De overschakeling op een koolstofarme economie, die er absoluut moet komen, impliceert een aanzienlijk potentieel op het vlak van economische groei en groene jobs, dat niet alleen in de eco-industriële sectoren, maar ook in de traditionele, meer bepaald de energie-intensieve sectoren, moet worden geconcretiseerd. Wat de eco-industriële sectoren betreft, zullen de Raden een onderscheid maken tussen de activiteiten m.b.t. het beheer van de vervuiling, waaronder de water- en bodemsanering en de verwerking van de afvalstoffen vanuit het oogpunt van de bescherming van de volksgezondheid, enerzijds en de activiteiten m.b.t. het beheer van de natuurlijke rijkdommen: ecodesign, hernieuwbare energiebronnen enz., anderzijds. De Raden stellen immers vast dat het eerste type activiteit – dat goed is voor ongeveer tweederde van de huidige activiteit van de eco-industrieën – geleidelijk tot volle maturiteit zal komen, terwijl het tweede type van activiteiten, dat goed is voor een derde van de huidige activiteit van de eco-industrieën, in volle groei is en dus de meeste kansen op het vlak van groei en groene jobs biedt. Bijgevolg nemen de Raden zich voor hun werkzaamheden meer te richten op deze nieuwe activiteitstypes: deze nieuwe activiteiten, die beloftevol zijn voor de economie, bieden tal van mogelijkheden die absoluut optimaal moeten worden benut.
- Parallel hiermee wensen de Raden ook zo correct mogelijk de omvang en de aard te meten van de risico's die de ecologische overschakeling voor de nationale economie inhoudt, met name vanwege haar specifieke industriële structuur, die ook grondig ingebed is in een veranderende internationale context, die zelf sterk zal worden beïnvloed door hetzelfde fenomeen, nl. het koolstofvrij maken van de economie, en door de bijzondere koers van het klimaat-, energie- en milieubeleid dat hiertoe in de andere landen wordt gevoerd. Deze reflectie heeft met name tot doel te onderzoeken hoe het concurrentievermogen van de Belgische economie kan worden gevrijwaard en versterkt door de nodige voorwaarden te creëren opdat de nationale economische activiteit op internationaal niveau zou kaderen in een "level playing field" dat deze concurrentiepositie optimaal zou waarborgen. De Raden preciseren evenwel dat deze doelstelling, gelet op de huidige ontwikkelingen op het vlak van het klimaat, het leefmilieu en de energie, geenszins als voorwendsel mag dienen om een afwachtende houding aan te nemen en op één of andere manier in immobilisme te verzanden: de bedreigingen die aldus zullen worden opgespoord moeten integendeel het startpunt vormen om creatieve oplossingen te vinden om deze bedreigingen zo goed mogelijk teniet te doen. In dit opzicht onderstrepen de Raden overigens dat de ecologische duurzaamheid van de verschillende economische bedrijfstakken, in de context van de mondialisering en van de ermee gepaard gaande risico's voor delokalisering, in België en in Europa een cruciale vector voor hun concurrentievermogen vormt.

2.4.2. SWOT-analyse

Om het tekort aan gegevens over de groene jobs in België, dat ze in onderhavig advies al hebben onderstreept, aan te vullen en om precies te kunnen aangeven op welke hieraan verbonden opkomende activiteiten ze zich wensen te concentreren, achten de Raden het noodzakelijk ter zake vooraf een grondige en gepaste kennis op te bouwen.

Vanuit dit oogpunt hebben ze al in de maand maart aan de federale regering laten weten dat de opbouw van een dergelijke basis-knowhow voor hen van het grootste belang is en dat het volgens de sociale gesprekspartners in de eerste plaats belangrijk is om zo spoedig mogelijk een gedegen en betrouwbare SWOT-analyse (“Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats”) over de groene jobs in België te verrichten om deze knowhow te kunnen ontwikkelen. In dit opzicht hebben de sociale gesprekspartners bij de federale regering erop aangedrongen dat deze laatste zo spoedig mogelijk de nodige financiële middelen vrijmaakt opdat deze analyse snel kan worden gerealiseerd en opdat hierbij een beroep kan worden gedaan op de nodige technische expertise.

De Raden nemen er dan ook met tevredenheid nota van dat de heer Paul MAGNETTE, minister van Klimaat en Energie, in een schrijven dd. 8 mei 2009 aan de Raden heeft laten weten dat hij de zorg van de sociale gesprekspartners deelt om een dergelijke stevige en betrouwbare kennisbasis te vormen, teneinde de creatie van groene jobs te stimuleren, die hij als een prioritaire krachtlijn beschouwt van het relanceplan dat hij wenst te verdedigen. “Ik ben er in dit verband immers van overtuigd, zo schreef Minister MAGNETTE terzake, dat een dergelijke studie een nuttige aanvulling zal vormen bij de nu beschikbare gegevens en de regering in staat zal stellen haar keuzes met een zo goed mogelijke kennis van zaken te maken”. De Raden stellen bovendien vast dat de minister zich in zijn schrijven ertoe verbindt alles in het werk te stellen om zo spoedig mogelijk een financieringsbron te vinden voor de realisatie van de SWOT-analyse die door de sociale gesprekspartners wordt gevraagd en dat hij zich hiertoe heeft gericht tot mw. Sabine LARUELLE, minister van Wetenschapsbeleid.

De Raden nemen akte van deze verbintenissen en vragen aan de bevoegde beleidsbepalers het nodige te doen om deze dringend concreet gestalte te geven, teneinde tegen het begin van december 2009 de eerste resultaten van de SWOT-analyse tot hun beschikking te kunnen stellen. In het vooruitzicht hiervan laten ze evenwel nu al weten dat het volgens hen, om het goede verloop van deze SWOT-analyse te garanderen en tot optimale resultaten te komen, noodzakelijk is dat deze analyse van bij de aanvang systematisch wordt opgevolgd door een stuurcomité. Volgens de Raden zou men zich voor de samenstelling en de rol van dit comité nuttigerwijze kunnen baseren op gelijkaardige buitenlandse ervaringen. Ze denken hierbij bv. aan bepaalde instanties die in Frankrijk en in Spanje werden ingesteld.

In Frankrijk bestaat de opdracht van het Comité stratégique des éco-industries (COSEI)⁵⁰ erin gerichte maatregelen te identificeren die worden omgezet in actieplannen, waarmee de Franse regering ervoor kan zorgen dat de nieuwe uitdagingen op het vlak van vrijwaring van het leefmilieu worden omgezet in kansen om in Frankrijk duurzame industriële bedrijfstakken te vormen. Deze opdracht heeft meer bepaald tot doel : (1) een stand van zaken op te maken en een analyse te verrichten van de sterke en zwakke punten, de kansen en de bedreigingen, waardoor de positie van de Franse industrie t.a.v. de wereldwijde concurrentie kan worden ingeschat, (2) de verschillende industrietakken en de verschillende technologieën waarvoor Frankrijk betere groeivoorzichten en een goed uitvoerpotentieel heeft, aan te wijzen, (3) de groeivoorzichten te beoordelen van alle bestudeerde markten, met name van de segmenten waarvan de waarde en de werkgelegenheid fors groeien en waarop de Franse ondernemingen zich moeten concentreren om te komen tot een zo hoog mogelijke toegevoegde waarde op het nationale grondgebied dankzij deze activiteiten, (4) krachtlijnen voorstellen voor maatregelen van de staat met het oog op de ontwikkeling van de eco-industrieën (O&O-steun, normalisatie, reglementering, fiscaliteit, opleiding van gekwalificeerde en aan de markten aangepaste human resources, intellectuele eigendom enz.). Eén van de maatregelen die werden voorgesteld door het COSEI en die werd overgenomen door de regering, die het COSEI heeft opgericht, is de vaststelling van een referentiekader voor de eco-activiteiten, om m.n. de sector te kennen en te structureren en de invoering van een bordtabel mogelijk te maken om de activiteiten van de eco-industrieën op halfjaarlijkse basis te kunnen opvolgen.

De Raden herinneren er voorts aan dat het Spaanse nationale pact in dat land de oprichting voorschreef van instanties voor een interprofessionele en sectoriële dialoog over de aanpassing aan de klimaatverandering en de acties om de broeikasgassen terug te dringen, teneinde aldus tot kaderovereenkomsten te komen. In 2005 werden hiertoe rondetafelconferenties voor sectoriële dialoog ingesteld in zeven sectoren (de elektriciteitsproductie, de olieraffinaderijen, de ijzer- en staalindustrie, de cement- en kalkindustrie, de glassector, de keramische sector en de sector papierpulp), die door de staat en door de regionale overheden financieel en logistiek worden ondersteund.

Om te vermijden dat alweer nieuwe instanties worden opgericht, zijn de Raden van oordeel dat, ongeacht de samenstelling en het model waardoor de opdrachtgevers voor de SWOT-analyse zich zullen laten inspireren, de sociale gesprekspartners in het algemeen en hun vertegenwoordigers binnen de gemengde subcommissie Groene jobs van de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven en de Nationale Arbeidsraad in het bijzonder lid moeten zijn van het stuurcomité dat zal worden opgericht.

---

⁵⁰ Het COSEI werd op 10 juli 2008, in het kader van de lancering van het strategische plan "ECOTECH 2012" voor de ontwikkeling van de eco-industrieën, ingesteld, door Luc Chatel, staatssecretaris belast met de Industrie en het Verbruik, en door Nathalie Kosciusko-Morizet, staatssecretaris voor Ecologie.

2.4.3. Belangrijke reflectie-onderwerpen m.b.t. de groene jobs

De Raden onderstrepen dat een grondige hervorming van de aard en het voorwerp van de activiteiten van het sociaaleconomische weefsel van onze maatschappijen, gelet op de ecologische – energie-, klimaat- en milieugerelateerde – uitdagingen, noodzakelijk is en zal zijn. Met het oog hierop nemen de Raden zich voor in het programma van hun werkzaamheden inzake groene jobs de volgende onderwerpen op te nemen :

- concurrentievermogen;
- (eco-) innovatie ;
- opleiding in brede zin ;
- mobiliteit ;
- onderzoek en ontwikkeling ;
- ondersteuning van de uitvoer ;
- ondersteuning van de investeringen.

2.4.4. Toewijzing van de opbrengst van de verkoop van de emissiequota aan de industrieën

De Raden nemen er nota van dat het Federaal Planbureau van oordeel is dat de opbrengsten van de openbare verkoop van CO₂-emissierechten jaarlijks 500 miljoen tot 1 miljard euro zullen opleveren aan de Belgische federale staat en aan de deelregeringen. Ze zijn van oordeel dat over een dergelijke financiële marge, in de context van een reflectie over de maatregelen die moeten worden genomen om de creatie van groene jobs te stimuleren, ook een debat tussen de sociale gesprekspartners moet plaatsvinden. In de huidige stand van zaken delen de Raden mee dat zij informatie verzamelen over de verschillende bestaande pistes ter zake.

Hiertoe hebben de Raden op 9 april 2009 aan het Federaal Planbureau een tweeledig verzoek gericht : (1) een evaluatie van de gevolgen, naar sector, van een verhoging van de O&O-uitgaven voor de toegevoegde waarde en de werkgelegenheid van diezelfde sector en (2) een evaluatie, naar sector, van de impact van het Klimaat- en Energiepakket van de Europese Commissie op de werkgelegenheid en de economische activiteit (het productieniveau) ingeval de inkomsten uit de openbare verkoop van de CO₂-emissierechten volledig of gedeeltelijk worden geïnvesteerd in O&O. In een schrijven dd. 12 mei 2009 heeft de Commissaris van het Plan als antwoord op dit verzoek onderstreept dat een dergelijke simulatie zeer complex is, maar heeft hij ook gepreciseerd dat het NEMESIS-model niettemin een uitgelezen instrument is om de macro-sectoriële impact van de O&O-uitgaven te bestuderen. Dit model houdt immers rekening met de wisselwerking tussen de tenuitvoerlegging van het Energie- en Klimaatpakket van de Europese Commissie en de O&O-investeringen die de ontwikkeling van koolstof- en energiearmere technologieën stimuleren. De Commissaris van het Plan heeft evenwel gepreciseerd dat op dit moment wordt gewerkt aan een nieuwe versie van het NEMESIS-model, dat deze nieuwe versie pas over enkele maanden operationeel zal zijn en dat hij bijgevolg overweegt om aan de sociale gesprekspartners, over een langere tijdshorizon, de mogelijkheid te bieden de vorderingen van het onderzoek ter zake op te volgen. De Raden nemen er akte van dat het niet mogelijk zal zijn binnen enkele maanden een grondige studie te realiseren over de door de sociale gesprekspartners gestelde vraag, maar preciseren tevens dat dit één van de redenen is waarom de problematiek van de groene jobs, zoals ze hierboven al hebben aangegeven, een werk van lange adem is dat op lange termijn moet evolueren.

2.4.5. De thematiek van de groene jobs op Europees niveau verder ontwikkelen

De Raden nemen er nota van dat de groene jobs een problematiek vormen die zich op internationaal niveau sterk ontwikkelt, en meer bepaald op het niveau van de Europese Unie, zoals blijkt uit bv. het « Restructuring forum : impact of climate change on employment », dat op 22 en 23 juni door de Europese Commissie (meer bepaald door de DG's Werkgelegenheid en Leefmilieu) werd georganiseerd. Tevens nemen ze er nota van dat de minister van Werk en Gelijke kansen in haar adviesvraag aangeeft dat de groene jobs een prioriteit zullen vormen van het Belgische voorzitterschap van de Europese Unie, dat tijdens het tweede halfjaar van 2010 loopt.

Teneinde de Belgische onderhandelaars te ondersteunen die ter zake op Europees niveau een standpunt zullen moeten innemen, nemen de Raden zich dan ook voor een onderzoek te wijden aan de diverse projecten die op Europees niveau op dit vlak worden opgezet, om zo met name te kunnen nagaan welke van die projecten volgens hen, in het licht van de bovengenoemde reflectiethema's, belangrijk blijken, maar onvoldoende werden afgerond.

Bijlage : Goede praktijken

De onderstaande voorbeelden van goede praktijken worden pro memorie vermeld, ze dienden om stof te leveren voor de debatten die geleid hebben tot de totstandkoming van het voorliggende advies.

De Internationale Arbeidsorganisatie heeft een website online gezet die gewijd is aan de opleiding inzake groene jobs: "The Green Jobs Training Site"⁵¹. Deze website is een platform dat kennis deelt over de bestaande verbanden tussen de klimaat- en milieugerelateerde veranderingen en overgangen, enerzijds en de arbeidswereld, anderzijds. De website geeft voorbeelden van de manier waarop de ondernemingen, de werknemers en de regeringen bijdragen tot groenere consumptie- en productiepatronen via groene jobs. Op deze website worden ook online cursussen van de ILO over de groene jobs verstrekt⁵².

Het Verenigd Koninkrijk⁵³ heeft een opleidingsprogramma betreffende de groene jobs opgezet voor de werkzoekenden, dat wordt gecombineerd met een graad van effectieve tewerkstelling in de sector van de groene jobs van 30%. Het programma heeft tot doel aanwervingsreserves samen te stellen in het vooruitzicht van de creatie van groene jobs op het vlak van duurzame ontwikkeling, hernieuwbare energiebronnen, productie van duurzame energie, ruimtelijke ordening enz. Het werd begin 2009 geïmplementeerd in het kader van het programma "Human Research Development" 2007-2013 en mikt op 7.000 werklozen, met een budget van 94 miljoen euro.

De Ierse regering⁵⁴ heeft op 28 januari 2009 aangekondigd dat ze een "Framework for Stabilisation, Social Solidarity and Economic Renewal" zal implementeren. Dit kader legt de klemtoon op de noodzaak van ondersteuning van mensen die hun baan hebben verloren. Dit zou o.m. neerkomen op de invoering van cursussen over hernieuwbare energie en groene technologie.

---

⁵¹ Bron: GPC PROJECT: Global Policy Coherence 2009. <http://greenjobs.itcilo.org/>.

⁵² Bron: <http://www.ilo.org/integration/themes/greenjobs/lang-en/index.htm>.

⁵³ Bron: First preliminary Assessment of employment and social policies to soften the impact of the crisis. *Note for the attention of the Economic Policy Committee*, Europese Commissie – DG Economische en Financiële zaken (06/04/2009 ECFIN/B3/GC-FP/D (2009) REP/ 51628).

⁵⁴ Bron: ibidem.

In de Verenigde Staten worden diverse initiatieven genomen die de creatie van arbeidsplaatsen, de bescherming van de volksgezondheid en van het leefmilieu en de sociale samenhang hand in hand doen gaan. In de baai van San Francisco bv.⁵⁵ experimenteert een gemeentebestuur met een programma om de werkloosheid te bestrijden door de creatie van “green jobs”, die met name worden gefinancierd door middel van een beroepstaks, waarbij de installaties van zware en vervuilende industrieën, waarvan de omwonenden lijden aan astma, aan een taks worden onderworpen, namens de milieurechtvaardigheid en ter compensatie van deze “eco-apartheid”. In partnerschap met ondernemingen, bv. fabricanten van zonnepanelen, worden groene en sociale werkgelegenheidslaboratoria opgericht, teneinde plaatselijke installateurs op te leiden en tegen het jaar 2010 in de stad een vermogen van 5 megawatt zonne-energie te bereiken. De opgeleide installateurs verrichten het werk gratis. De bewoners krijgen kredieten tegen een nultarief, die worden gedekt door de besparingen op hun elektriciteitsfactuur.

---

⁵⁵ Bron : Actu-Environnement.com – 24/04/2009.